

Biblioteka
Kaleidoskop

Naslov originala
Anders Totland
Til jord skal du bli

Anders Totland, Til jord skal du bli © Samlaget, 2022
Published in agreement with NORTHERN STORIES.
Serbian edition arranged through
Livia Stoia Literary Agency

Photo of the author © Atle Helland

© 2024, za srpski jezik Odiseja

Prevod ove knjige pomogla je agencija NORLA

 NORLA
NORWEGIAN LITERATURE ABROAD

Andeš Totland

U zemlju ćeš se vratiti

S norveškog preveo

Radoš Kosović

Odiseja

Beograd, 2024

Poglavlje 1

Koga je tačno Ivar Aslaksen psovao dok je prolivao gorke suze ispred šupe sveštenečkog imanja, niko nikada neće saznati. Međutim, prilično sam siguran da je na duši imao dugi niz grehova koje je trebalo oprostiti, uzevši u obzir sve te ružne reči i pretnje koje je uzvikivao dok je ležao na zemlji. Samo ja sam ih čuo. Njegov krupni kompanjon borio se za goli život nekoliko metara dalje. Imao je svojih problema, kako se činilo, svakako nije odgovorio na Aslaksenove vapaje.

„Najebaćeš zbog ovoga”, rekao je Ivar Aslaksen na kraju, kad je uspeo da se smiri. Tad zapravo nisam znao kako se zove, otkrio sam to tek kad je sve prošlo, kad sam otvorio njegov novčanik i našao krvavu vozačku dozvolu.

Držao se za koleno jer mu je krv liptala iz otvorene rane koju sam mu naneo lovačkom puškom nekoliko minuta ranije. „Na-je-ba-ćeš”, ponovio je, naglašavajući svaki slog, kao da sam glupan kojem treba sricati. U redu, ostario sam, ali treba imati mere. Uostalom, sluh mi je bio sasvim dobar. Muke mi je zadržavala potencija.

Gurnuo sam ga vrhom puške i upozorio da pazi šta govori. „Ovo je ipak božja kuća”, rekao sam, i onda se zaustavio. Pomislio sam na sramotnu sumu koju je Prosvetni fond tražio od mene da bih otkupio sveštenečko imanje kad sam se

penzionisao pre tri godine. Da nisam imao štedni račun na koji sam godinama uplaćivao novac zarađen dodatnim poslovima, ne bih mogao da im platim. Kaže se da će čovek dobiti svoju platu na nebu, a to posebno važi za sveštenike u ovoj zemlji. To nikad nije bila profesija koja se žestoko borila za povećanje dohotka. Štrajkovanje koje mlađe kolege danas propovedaju bilo je nezamislivo u moje vreme. Mi smo krotko stajali, s kapom u ruci i sveštениčkom kragnom oko vrata, i prihvatili smo ono što nam se davalo. Ako smo hteli dodatna sredstva, sami bismo se potrudili da ih steknemo.

„Ovo je moja kuća, u svakom slučaju”, rekao sam. „I neću da čujem takve psovke.”

Ivar Aslaksen se ponovo uhvatio za koleno, a onda je podigao ruku do lica. Prsti su mu bili umrljani krvlju. Nastala je prava svinjarija, crvenilo se širilo po njegovoj odeći i okolnom snegu. Pogledao sam na drugu stranu dvorišta, tamo gde je bio njegov drug; nekoliko ljutih pčela-stražarki još je zujalo oko krupnog beživotnog tela. Gospode bože na nebesima, zašto su morali da otvore tu košnicu?

„Nećeš se izvući”, rekao je Ivar Aslaksen. Ponovo je podigao ruku i u mene upro prstom, kao da cilja pištoljem. Oduvek me je fasciniralo to što ljudi izmišljaju potpuno nerealne scenarije kad su u škripcu. Kao da ne žele da se izvuku, već svakom rečju koju izgovore samo zakucavaju klinove u poklopac sopstvenog kovčega. Dotad sam to gledao samo na filmu i čitao u knjigama. Sada je Ivar Aslaksen ležao u mom dvorištu i ciljao u mene kažiprstom, podigavši palac kao obarač. „Kad se vratimo, uzećemo i novac i malu. A ti...”

Spustio je palac i coknuo jezikom. „Ti si gotov.”

Tada se začuo njegov kompanjon, tamo pored košnica. Očigledno je opet živnuo.

„Adrenalin!” Ta reč je zvučala kao oštro šištanje. Podigao je desnu ruku do grudi, drhteći toliko da sam ga jedva razumeo.

„Da, znam kako je to”, rekao sam i klimnuo glavom. Prvi put otkako su Ivar Aslaksen i njegov kompanjon počeli da prave kaos, na mom licu se pojavio mali osmeh. „Uprkos svemu, dobro je kad čovek oseti da telo reaguje. Da sve funkcioniše kako treba. Tad si nekako življi, zar se ne slažeš?”

Po svemu sudeći, nije se slagao. Svakako nije izrazio slaganje na bilo koji način. Ostatak vazduha u plućima upotrebio je da procedi dva kratka sloga, koja za mene nisu imala smisla: „In-jek...”

Iskreno rečeno, zvučao je kao svirala dok je teško disao na zemlji. Očigledno je imao nekakvu svest o sebi, doduše. Ali zašto sad govori o adrenalinu?

Ponovo je otvorio usta, kao da hoće da objasni. Međutim, više nije bilo ničega u plućima. Krupno okruglo lice vapilo je za vazduhom.

Tek tad sam primetio da Ivar Aslaksen više ne leži tu gde je bio. Ostala je samo crvena mrlja na snegu, i pored nje isprekidana pruga svetlocrvenih kapi koja se protezala ka kući. Onda sam čuo urlik pored sebe, i čovek me je napao držeći kamen u ruci. Podigao sam pušku i poslao metak pravo među oči Ivara Aslaksena. Kao da ništa drugo nisam radio u životu...

Ivar Aslaksen je pao uz tup, prigušen zvuk; ležao je na stomaku, okrenuvši leđa plavom nebu dok se crveni sneg širio u krugu oko njegove glave. Nastao je muk. Čak je i šištanje njegovog kompanjona utihnulo. Ni najslabiji dah nije se čuo. Da je ovo bio film, slika bi se verovatno zaustavila na toj sceni, sa dva sveža leša na

zemlji i pognutim starcem s papučama na nogama i upravo upotrebljenom lovačkom puškom u rukama. Jer tako sam stajao, ne razumevajući skoro ništa od onoga što se desilo.

Ja, Jakob Jul - penzionisani sveštenik, predsednik udruženja pčelara i najveći trgovac alkoholom u selu. I sada, dakle, ubica. Gospode bože, kakva zbrka.

Poglavlje 2

Sad se možda čini da sam vodio dramatičan život, kao nekakav Don Korleone, ali nije tako. Uglavnom sam bio miroljubiv.

U tom trenutku, dok sam stajao u dvorištu s puškom u ruci nakon što sam oduzeo život čoveku za kojeg će se ubrzo ispostaviti da se zove Ivar Aslaksen, nisam bio ništa manje iznenađen nego on maločas. Želeći da malo bolje shvatim šta se desilo, pretražio sam džepove dvojice muškaraca, nadajući se da ću naći nekakvu identifikaciju. Međutim, to mi nije mnogo pomoglo. Pored Aslaksenove vozačke dozvole, koja mi je makar otkrila koga sam ubio, našao sam samo upotrebljenu maramicu i injekciju adrenalina u džepu njegovog kompanjona.

Pogledao sam oko sebe. Dva mrtva tela ispred stare sveštenečke kuće, bez ikakvog razumnog objašnjenja. Što bi rekao moj dobri prijatelj, šef lokalne policijske stanice - našao sam se u blatu do guše.

Kao i mnogo šta drugo u mom životu, činilo se da je to bila posledica nasumičnih događaja i slučajnosti, pre nego svesnog izbora. Isto tako sam počeo da prodajem alkohol - biskup me je uveo u to. Na neki način, makar. Dok smo pili kafu posle moje inauguracije u parohiju, izneo je dugi niz dobronamernih saveta o tome kako da nađem svoje mesto među meštanima sela, dajući mi jasne smernice za zadatak koji me čeka. Najvažnije je postati deo

lokalne zajednice, smatrao je biskup. To je zapravo bilo presudno za moj uspeh.

„Kad su kulturne razlike prevelike, sveto učenje ne dopire do ljudi”, rekao je biskup i prvo klimnuo glavom meni, a onda Margu, kako bi se uverio da oboje shvatamo težinu njegovih reči. „Žalostno je što je tako, ali tako je.”

Nije bilo sumnje na šta cilja. Kad se mesto otvorilo, parohijski savet je bio skeptičan prema postavljenju nekog kao što sam ja, čak se vodila debata o tome u lokalnim novinama. Ljudi koji žive u šumama nisu najotvoreniji, drže se svog kruga koliko god mogu. Čovek iza sebe mora da ima osam ili dvanaest generacija zemljoradnika i drvoseča, i po mogućstvu nekoliko tragičnih porodičnih priča o precima koji su stradali prilikom nesrećnog obaranja drveta ili transporta debala niz reku. Ništa se nije moglo preduzeti u vezi sa mojim poreklom, ali kad sam već dobio taj položaj, morao sam da učinim sve što je u mojoj moći da prigrlim lokalnu kulturu, rekao je biskup.

Mlad i poletan kakav sam bio, zavrnuo sam rukave i bacio se na posao svim srcem. Ubrzo sam otkrio da je biskupov savet možda otvoreniji za tumačenje nego što se isprva činilo. Jer šta uopšte znači „prigrliti lokalnu kulturu”? Tad još nisam shvatao koliko smo drugačiji – ljudi su ljudi, mislio sam, bilo da su s mora ili iz dubokih istočnih šuma, a „Bog bi bio Bog, i da se sve u pustoš pretvori”, kako kaže psalam, u to svakako nisam sumnjao – ali jedna stvar je očigledno stvarala jaz između pastve i mene: govorili smo drugačije. Da li je biskup mislio na to, da treba da ostavim svoj ugladjeni zapadnjački dijalekat na svojoj strani planine i usvojim narodski govor koji odlikuje žitelje istočnih šuma? Pokušao sam. Nekoliko meseci trudio sam se da govorim kao oni, zbog čega je

Margu pucala od smeha. Imao sam utisak da napredujem, stvarno jesam. Posle izvesnog vremena odvažio sam se da isprobam svoj novi dijalekat među ljudima. Očigledno je da nisam bio naročito ubedljiv, ali mislim da je većina shvatila šta pokušavam. Bila je to neka vrsta izjave ljubavi selu i meštanima, ili makar ruka koju im pružam. Međutim, to nije bilo održivo, naravno da nije. Moj zapadnjački naglasak se ipak čuo dok sam izgovarao lokalne oblike reči, i ljudi su me slušali razrogačenih očiju.

Morao sam da nađem drugi način da se približim pastvi. Otkrovenje je došlo prilikom razgovora s mojim prethodnikom, sveštenikom Halvdanom, koji je odrastao na skromnom imanju pored jednog od najmanjih šumskih jezera u parohiji, i koji se u svakom pogledu mogao smatrati starosedeoceom. Pričao mi je o lokalnom udruženju pčelara, čiji je član bio još otkad se krizmao u međuratnom periodu, pa sve dok se nije preselio i meni prepustio pastvu. Tamo, rekao mi je sveštenik Halvdan, razgovor slobodno teče dok ljudi rade sa materijalima za košnice i diskutuju o svemu, od prezimljavanja do rojenja. Niko ne pita odakle si, ne u udruženju pčelara. Pčelar je pčelar, ma koliko da mu je naglasak čudan. Dokle god ne uprska stvar s maticom, naravno, to se već ne prašta.

Sveštenik Halvdan je bio u pravu. Zaista sam bio dobrodošao u udruženju, ljudi su me prijateljski primili kad sam se pojavio na svom prvom sastanku i izjavio da bih rado počeo sa dve-tri košnice na sveštenučkom imanju, i posle možda dodao nekoliko košnica u šumi, ako uspem da ovladam plemenitom pčelarskom veštinom. Međutim, ubrzo se pokazalo da još jedna tema zaokuplja pčelare na sastancima. Kao i pravljenje meda, i to je imalo veze sa dodatkom ishrani, da se tako izrazim, a i dobro se

uklapalo sa biskupovim savetom da prigrlim lokalnu kulturu. Ja, doduše, pečenje domaćeg alkohola nikad nisam doživljavao kao delatnost prigodnu za duhovnika, pogotovo ako se to radi na samom sveštenučkom imanju. Ostali nisu videli nikakav problem. Tradicija je tradicija, rekli su, a ako je biskup tražio nešto od mene, morao sam da imam jak razlog da ga ne poslušam. U suštini sam se slagao s tim. Svakako nije moglo da prođe mnogo gore od mog pokušaja sa dijalektom.

„Uostalom, nećeš peći u samoj kući”, kazao je Anjo Snusbrena. Bio je jedan od najstarijih članova udruženja. „Koliko znam, u Halvdanovo vreme koristila se šupa. Ako ne grešim, njegova stara oprema još je tamo. Imaš slavinu za vodu i sve što ti treba. Nije valjda sve to odneo u Kristijansand?”

Kolektivno kikotanje raširilo se prostorijom.

„Ali...” Nesigurno sam pogledao oko sebe. „Znači li to da je opšte poznato da sveštenik našeg sela prodaje alkohol?”

„Ne, ne, ne.” Anjo je odmahnuo glavom i sipao kafu u šolju. „To je za ličnu upotrebu.” Otpio je dug gutljaj i pogledao oko sebe. „Svi to radimo. Domaćim alkoholom se ne trguje. Reč je o kulturi, dečko. Tradicija se mora nastaviti. To je deo našeg identiteta.”

Bolji argument nisam mogao čuti, i tako sam počeo da pečem alkohol u šupi, u kojoj sam držao i kutije i ramove za košnice, i na jesen vrcao med. To je zaista bio prostor sa više namena. Ozbiljno sam shvatio Anjoa i ostale pčelare, pa sam pravio alkohol samo za ličnu upotrebu, i za poklon. Međutim, niko se nije bunio kada bih na jesen prodao nekoliko tegli „nebeskog meda”. Nisam se obogatio od toga, ali sam polako i sigurno punio štedni račun za crne dane. A Bog zna da je usledilo mnogo takvih.

Najviše crnila bilo je u mom životu sa Margu. Ipak, imali smo pravu ljubav. Voleli smo se strastveno i duboko kad smo se

upoznali u dvadesetim godinama. Bila je to bajka, kad se prisećam naše veze ne mogu je nazvati drugačije. Zaista je bilo tako. Venčali smo se i dobili dete, i ona je vodila brigu o domu dok sam ja studirao. Posle me je pratila, zajedno s dečakom, dok sam služio kao zamena na raznim mestima.

Iste godine kad je Junior pošao u školu, dobio sam stalni položaj. Savršeno se poklopilo. I mada se Margu prezrivo smejala dok sam u kući vežbao novi dijalekat, bilo je topline u njenom glasu kad bi s vremena na vreme odložila štrikeraj, ustala s kauča, zagrlila me i šapnula: „Daću ti ja naglásak”.

Međutim, na sveštentičkom imanju se dogodilo nešto što je pokvarilo naš odnos. Isprva sam mislio da je usamljena, da je ogorčena jer nam je život takav kakav je. Pomislio sam da joj ipak nije drago što sedi kod kuće dok ja propovedam i slušam o tuđim mukama i radostima. Ipak, to nije bilo sve; posle izvesnog vremena postalo je jasno kao dan da se nešto telesno krije iza njenog postepenog otuđenja i naglih promena raspoloženja. Kad je dijagnoza na kraju bila utvrđena, fizičke muke postale su tako velike da smo morali da biramo između palijativne nege u staračkom domu i kućne nege.

Za mene to nije bio izbor. Želeo sam da ostane sa mnom koliko god je moguće. Bila je moja supruga, i majka Knut-Halvarda. Šta bi ljudi rekli da sam je poslao u dom? Ne, nije imala šta da traži tamo. Naprosto nije bilo primereno da ode.

Problem je, naravno, bio u novcu. Plata koju čovek dobija na nebu ne može da pokrije troškove kućne nege, a od meda se ne zarađuje mnogo, ma koliko nebeski bio.

Tada je Anjo Snusbrena iz udruženja pčelara izneo predlog koji će promeniti sve.

„Znaš, Jakobe”, započeo je dok je izboranom rukom okretao malu čašu za vodu, vrteći providni alkohol u njoj. Tad je imao skoro osamdeset godina, ali je srećom čuvao stare tradicije. Zapravo, ko bi to i radio, ako ne najstariji? Otpio je gutljaj i nakašljao se. „Danas skoro više niko ne peče.”

Klimnuo sam glavom.

„*Aqua vitae*”, rekao je Anjo. Pognuo je glavu i pogledao me ispod oka, kao signal da su njegove sledeće reči naročito važne, pa treba da slušam pažljivo. Razumeo sam ga; kad je čovek toliko star, može umreti u svakom trenutku, toliko realan mora da bude. „Voda života”, rekao je Anjo. „O tome govorimo. Ako budeš pametan, ona može biti život za tebe i Margu. I za Knut-Halvarda. Ima para u njoj, Jakobe. Dobrih para. Dovoljno da platiš svu potrebnu pomoć.”

Ponovo sam klimnuo. Po drugi put sam dozvolio da me Anjo Snusbrena nagovori. Prošli put cilj mi je bio da se približim pastvi. Sada je trebalo da zadržim Margu kraj sebe. Oba puta rešenje je bilo u šupi, u staroj destileriji, ali sada sam se borio za sopstveni brak.

Ipak, ništa od toga ne objašnjava šta je navelo Ivara Aslaksena i njegovog kompanjona da dođu na sveštениčko imanje te sudbosne decembarske večeri. Jer iako to što sam radio u šupi strogo uzev nije bilo sasvim zakonito, prodaja domaćeg alkohola nije me dovela u vezu s drugim oblicima kriminala.

Ne, ta sreda je bila kakva je bila samo i jedino zbog Knut-Halvarda.